

Vesti

Srpsko-američki „automobilski“ odnosi

U ponedjeljak 23. maja imali smo priliku da posetimo Muzej automobila. Kroz stalnu postavku i priču o srpsko-američkim „automobilskim“ odnosima vodili su nas istoričar i gostujući kustos Muzeja automobila dr Marko Miljković i prof. dr Radina Vučetić.

Muzej automobila ima dragocenu kolekciju vozila, od kojih je jedan od najstarijih **Ford Pilot** iz 1903. godine, a u kolekciji se nalazi i **Cadillac DeVille**, koji je koristio Josip Broz Tito. Studenti i posetioци imali su prilike da čuju sve o prvom automobilu u Kraljevini SHS, o međuratnim srpsko-američkim odnosima kroz auto-industriju, o Titovim automobilskim preferencijama, ali i o privrednim odnosima Jugoslavije i SAD na primeru izvoza **Juga**.

Na vođenju kroz stalnu postavku i u razgovoru pridružili su nam se i prijatelji iz Ambasade SAD - Philip Beekman, savetnik za medije, kulturu i obrazovanje, Holly Zardus, atašeica za kulturu i Vukica Stanković iz Kancelarije za kulturu.

▲ dr Marko Miljković

„A Trip Down Exchange Lane /Putevima kulturne razmene“

Kratak film o značaju programa razmene američke vlade „A Trip Down Exchange Lane/Putevima kulturne razmene“, koji je povodom dvadesetogodišnjice obnove programa razmene Vlade SAD finansirala Ambasada SAD, a sproveo Američki savet, možete pogledati na priloženom linku. U filmu je pažnja posvećena i Centru za američke studije: <https://bit.ly/38NJRLB>.

Džordž Fišer (Đorđe Šagić)

Pored Lafajeta i Garibaldija, kao jedan od heroja sa obe strane Atlantika istakao se i Đorđe Šagić, poznat i kao Džordž Fišer (1795–1873). On je ujedno bio i prvi Srbin sa američkim državljanstvom. Rođen je u Mađarskoj, u Stonom Beogradu, a Prvi srpski ustanak privukao ga je da pođe u Beograd 1813. godine. Nakon propasti Karađorđevog poduhvata, Đorđe odlazi put Sjedinjenih Država, koje su tek tri decenije bile nezavisne.

Svoj američki život, pod novim imenom, Fišer je započeo u Pensilvaniji. Ipak, u njoj se nije zadržao dugo, nego je pošao na nepoznati Zapad. Isprva se bavio trgovinom duž reke Misisipi. Kasnije je postao meksički građanin, zadužen da jedan broj porodica naseli u pustom Teksasu. Svoja liberalna i federalistička ubeđenja nije mogao da pomiri sa politikom meksičkih vlasti, te je u

osvit proglašenja nezavisnosti Teksasa agitovao tekstovima u štampi i organizovao prepade na meksička utvrđenja.

U vreme teksaške nezavisnosti, vršio je važne pravosudne i vojne funkcije. Nakon pripajanja Teksasa SAD, Fišer je nastavio da bude politički aktivan, ali u Kaliforniji. Bio je istaknuti mason i abolicionista, a srećom je dočekaio i ukidanje ropstva u Sjedinjenim Državama. Umro je u San Francisku, gde je pokrenuo prve srpske organizacije. Scene iz Fišerovog života, punog putovanja, promene i uzbuđenja, prenosi roman „Bekstvo od biografije“ Vladislava Bajca.

Majkl Boro Petrović

Vek kasnije, sa obe strane Atlantika ostvario se Majkl Boro Petrović (Michael Boro Petrovich, 1922–1989). On je rođen u Klivlendu (Ohajo), u porodici srpskog imigranta. Malo pre ulaska Sjedinjenih Država u Drugi svetski rat završio je koledž u Kansas Sitiju. Dobrovoljno se javio da pomogne napore svoje zemlje protiv nacista, i ubrzo je postao agent obaveštajnog biroa OSS. Njegova najvažnija misija je bila u Beogradu, 1945. godine, kada je svedočio učvršćivanju Titovog revolucionarnog pokreta na vlasti.

Nakon rata, posvetio se nauci. Master tezu (1947) i doktorat (1955) iz filozofije odbranio je na Kolumbiji, a od 1950. do 1988. dobio je sve viša zvanja na Univerzitetu Viskonsina u Medisonu. Umro je tek godinu dana nakon što je proglašen za profesora emeritusa. Predavao je o istočnoevropskoj,

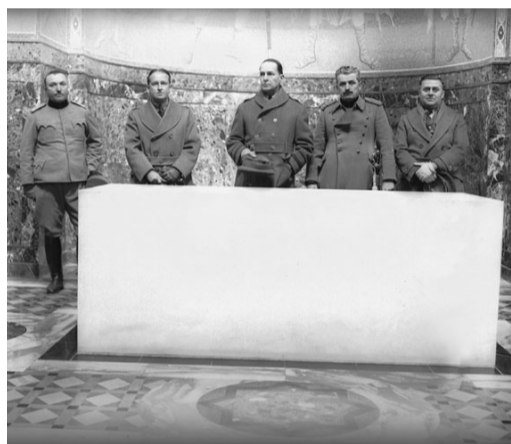
balkanskoj i ruskoj istoriji, a njegova predavanja bila su dostupna zainteresovanoj javnosti i putem radio prenosa. Uprkos hladnoratovskoj zategnutosti, organizovao je ekskurzije sa druge strane Gvozdena zavese. Istakao se i kao prevodilac memoarskih i disidentskih dela Milovana Đilasa na engleski, čime je drastično uvećao njihov odjek u Sjedinjenim Državama. Među Petrovićevim historiografskim delima treba istaći „A History of Modern Serbia“ u kojoj on sistematično predstavlja razvoj Srbije od početka Prvog srpskog ustanka do stvaranja zajedničke jugoslovenske države.

Poseta Daglasa Mekartura Beogradu

Daglas Mekartur završio je akademiju Vest Point 1899. godine. Kao vojnik istakao se već u Prvom svetskom ratu, kada je 1917. ratovao na Zapadnom frontu. Tokom međuratnog perioda napredovao je u vojnim činovima, tako da je 1925. postao najmlađi general-major u američkoj vojsci, a 1930. zauzeo je poziciju načelnika Generalštaba. Iste godine, s namerom da poseti mesta na kojima je ratovao, doputovao je u Francusku. Izrazivši želju ovom prilikom da vidi i srpsku/jugoslovensku vojsku, dobio je poziv od nadležnih organa da poseti Beograd. Daglas Mekartur stigao je u glavni grad Kraljevine 25. septembra 1931. godine.

Mekartur je u Beograd, gde je srdačno dočekan, stigao sa svojim ađutantom kapetanom Dejvisom, zatim sa američkim vojnim izaslanikom u Beogradu majorom Hazeltinom i sa načelnikom odeljenja jugoslovenskog Glavnog generalštaba, koji ga je

dočekaao još na pograničnoj stanici, Mihailom Bodijem. Odmah po dolasku, Mekartur je bio na prijemu kod kralja i kraljice. Zatim je, prilikom posete ministru vojske i mornarice, generalu Dragomiru Stevanoviću, odlikovan Ordenom belog orla prvog stepena. Američki general je u Beogradu boravio do 29. septembra i za to vreme je posetio spomenik Neznamom junaku na Avali, kao i mauzolej Karađorđevića na Oplencu. Mekartur je ovom prilikom obišao i zemunski aerodrom, a prisustvovao je i vežbama trupa Beogradskog garnizona na pravcu Grocka-Beograd, zbog čega je prvenstveno i došao u Jugoslaviju. Na konferenciji za štampu izjavio je da njegova poseta Jugoslaviji „treba da bude simbol prijateljstva“ između Kraljevine SHS i SAD.

▲ General Mekartur na Oplencu
Izvor: „Politika“

▲ General Mekartur, kapetan Dejvis, major Hazeltin i general Bodi 1931. u Beogradu
Izvor: „Politika“

Dolazak Mekdonaldsa u Beograd

Jedan od najpoznatijih i najsnažnijih simbola Amerike i amerikanizacije svakako je najuspešniji lanac brze hrane na svetu, **Mekdonalds** (McDonald's). Prvi Mekdonalds otvoren je 1937. u Kaliforniji kao kiosk, a tri godine kasnije i kao „drive-in“. Lanac se tokom šezdesetih godina prvi put proširio van SAD restoranima u Portoriku i Kanadi, a zatim i u Japanu, Australiji i Zapadnoj Evropi. Mekdonalds je sa sobom u ove zemlje donosio najprepoznatljiviji američki proizvod, hamburger, a pored toga bio je (i ostao) simbol američkog načina života i kapitalizma.

Prvi Mekdonalds u Jugoslaviji otvoren je u vreme ekonomske krize i pokušaja sprovođenja reformi. Nakon potpisivanja ugovora sa jugoslovenskim Generalexportom (Genexom), najpoznatiji lanac brze hrane otvorio je prvi restoran u Beogradu na Slaviji. Od 24. marta 1988. Beograđani su imali priliku da pojedu američki hamburger uz

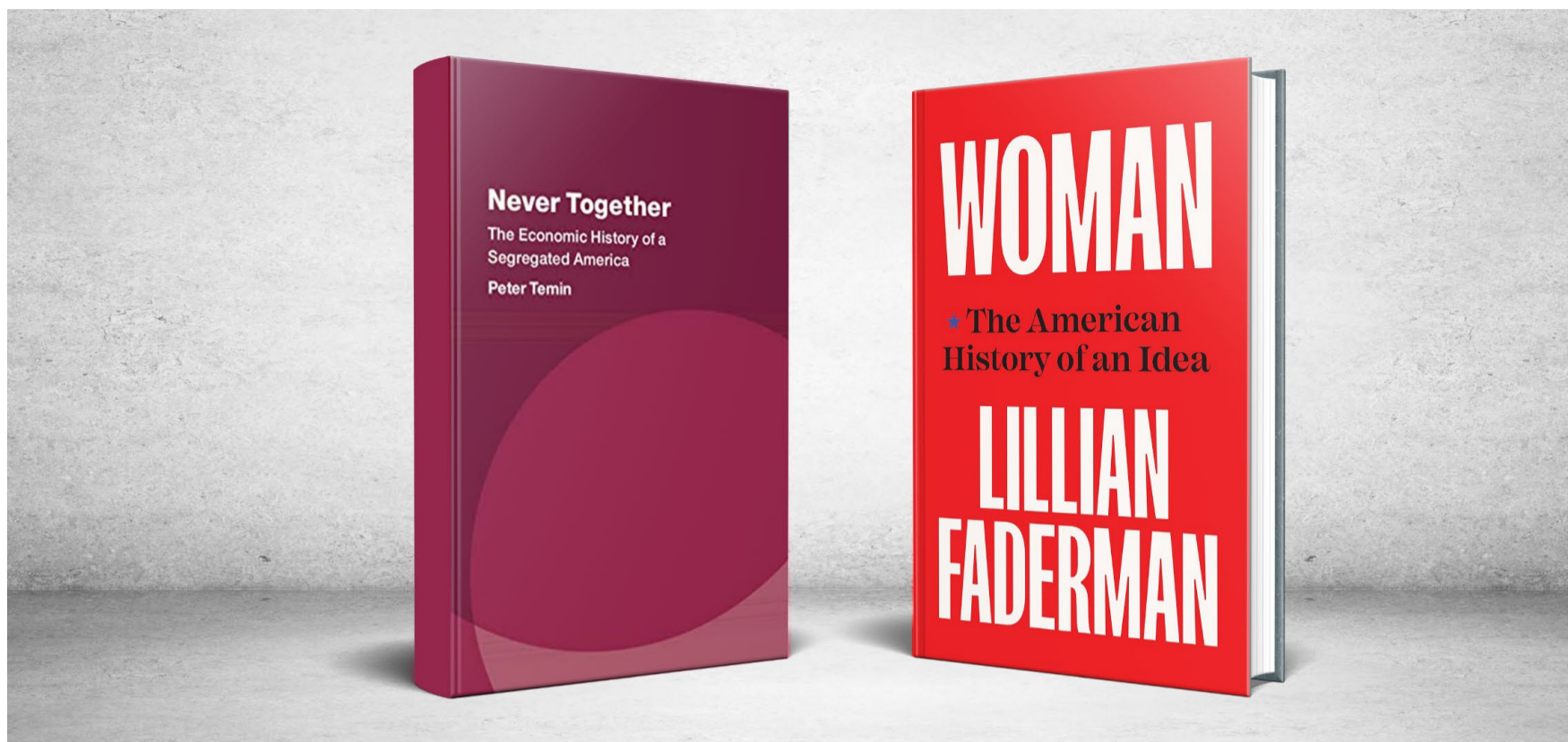

◀ „Politika“, 24. 3. 1988.

▼ Mekdonalds na Slaviji

pomfrit i koka kolu. Uoči otvaranja američki ambasador Džon Skenlan obišao je restoran, a prva mušterija beogradskog Mekdonaldsa uslužena dobro poznatim „big mekom“ (Big Mac) bio je gradonačelnik Aleksandar Bakočević. Redovi ispred restorana nakon njegovog otvaranja svedočili su o popularnosti ovog „fast-food“ lanca u Beogradu, a to je potvrdila i činjenica da je 1989. Mekdonalds na Slaviji bio svetski rekord po broju uslužених посетилца. Beogradski Mekdonalds bio je prvi restoran ovog lanca brze hrane u jednoj socijalističkoj zemlji, ali ubrzo za Mekom na Slaviji, iste godine, otvoren je restoran u centru Budimpešte, a zatim i u Moskvi (1990) i Peking (1992).

Peter Temin, **Never Together. The Economic History of a Segregated America**, Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2022.

Nakon izbornog poraza Donalda Trampa 2020. godine, „Njujork tajms” pozvao je petnaestoro svojih kolumnista da objasne koliko je njegov mandat „koštao Ameriku“. Na ovaj poziv odazvao se i Peter Temin, profesor emeritus na Masačusetskom tehnološkom institutu (MIT). Temin je ekonomista, sa preko 60 godina predavačkog iskustva na prestižnom univerzitetu. Tokom karijere pisao je uglavnom o američkoj ekonomskoj istoriji.

Temin je odlučio da na pitanje „Njujork tajmsa” odgovori analizom položaja Afroamerikanaca, od Američkog građanskog rata do danas. Po Teminu, postojala su dva pokušaja ispravljanja strukturalne nepravde prema Afroamerikancima, koji su trpeli posledice viševjekovnog ropstva. Prvi pokušaj bio je period Rekonstrukcije, nakon Građanskog rata, čije rezultate je gotovo anulirao ozakonjeni rasizam Pozlaćenog doba. Drugi pokušaj bilo je Veliko društvo Lindona Džonsona, nakon kojeg je usledila neoliberalna reakcija, koju autor provokativno naziva „**Drugim pozlaćenim dobom**“. Po Teminu, vrhunac ovog doba je četvorogodišnji Trampov mandat. Trampova politika povlačenja ulaganja iz zdravstva i obrazovanja, i favorizovanja interesa korporacija i predsednikovih ličnih prijatelja, uticala je da se razlika između belog i crnog američkog stanovništva dodatno produbi.

Lillian Faderman, **Woman. The American History of an Idea**, New Haven: Yale University Press, 2022.

Lillian Faderman penzionisana je profesorka istorije, koja je predavala na značajnim kalifornijskim univerzitetima, poput UCLA. Lezbijskom i LGBT istorijom bavi se još od početka osamdesetih, a zbog svojih uticajnih, pionirskih studija često je nazivaju i „majkom lezbijske istorije“. U svojoj najnovijoj knjizi, Faderman je želela da predstavi i kritički analizira istoriju pojma „žene“ u američkoj svesti.

Motivaciju za ovakvu studiju autorka je dobila još u detinjstvu, kada joj je 1950-ih kao norma bila nametana slika idealne američke domaćice. To je u njoj podstaklo razmišljanje o korenima ovakve slike o ženi, kojoj se samo zbog njenih polnih karakteristika pripisuje mnoštvo rodni osobina. Da bi pronašla odgovore, autorka je zagrebala duboko u američku istoriju. Prvih šest od petnaest poglavlja posvećena su idejama o „ženi“ u periodu od 17. do kraja 19. veka. Nakon toga, autorka je analizirala transformaciju žena u građanke u vreme sifražetskog pokreta, kao i ulogu seksualne revolucije i radikalnog feminizma u promeni (samo)poimanja žene. Faderman je svoju knjigu zaključila izazovnom raspravom o budućnosti pojma „žene“. Istakla je svoje nadanje da ovaj pojam bar u ostatku 21. veka neće biti korišćen kao kavez sa ciljem dominacije na polnoj osnovi.

The Ronald Reagan Presidential Library and Museum <https://www.reaganlibrary.gov/>

Nedaleko od Los Angelesa, 1991. godine je osnovana jedna od najvećih predsedničkih biblioteka u Americi, posvećena 40. američkom predsedniku Ronaldu Reganu. Posetiocima kompleksa na raspolaganju su biblioteka, arhiv, muzejski prostor, kao i grobnica bračnog para Regan, a zahvaljujući digitalnoj platformi svi zainteresovani korisnici mogu virtuelno pristupiti ovom vebsajtu i koristiti njegove sadržaje. Nakon upoznavanja sa osnovnim biografskim podacima o Ronaldu i Nensi Regan, virtuelni posetioci imaju prilike da razgledaju muzejske postavke posvećene različitim tematskim celinama iz Reganovog života, od karijere glumca i sportskog komentatora do predsedničkih mandata, ali i značajnih događaja globalne istorije poput pada Berlinskog zida. Istraživače će naročito obradovati digitalni pretraživi repozitorijum u kome su smešteni tekstualni materijali, fotografije, govori, televizijski video-snimci i dnevници. Koncipirani tako da prate Reganovu biografiju, oni predstavljaju važan izvor za proučavanje američke istorije 20. veka, a njihov najveći značaj i međunarodni uticaj se odnosi na period predsedničkih mandata od 1981. do 1989. godine. Poseban odeljak vebsajta posvećen je sadržajima prilagođenim za upotrebu u obrazovnom sistemu. U okviru njega se nalaze predlozi simulacija različitih situacija u kojima bi se učenici nalazili u ulozi donosioca odluka i edukativni materijali uz pomoć kojih bi se istorija 1980-ih godina premestila u učionice.

The Solomon R. Guggenheim Museum <https://www.guggenheim.org/>

Njujork, Bilbao, Veneciju i Abu Dabi danas povezuje jedan zajednički imenitelj – Gugenhajm. Američki preduzetnik i filantrop, Solomon Gugenhajm, posedovao je izuzetno vrednu kolekciju umetničkih dela, koja se od 1959. godine nalazi na Petoj aveniji, u zdanju Muzeja Gugenhajm, izgrađenom prema projektu čuvenog arhitekta Frenka Lojda Rajta. Pored njujorškog, Gugenhajmovi muzeji su se otvarali širom sveta, privlačeći veliki broj posetilaca i ljubitelja različitih umetničkih pravaca i epoha, od 19. veka do savremenog doba. Ukoliko niste u prilici da posetite Gugenhajm u Njujorku, zahvaljujući aplikaciji „Google Arts & Culture“, kroz nekoliko klikova se možete upustiti u virtuelni obilazak ovog muzeja. Vebsajt njujorškog Muzeja Gugenhajm takođe nudi mogućnost pretraživanja izložbi, praćenih tekstualnim opisima, kao i onlajn kolekcije koja broji preko 1700 umetničkih radova, među kojima ima slika, fotografija, skulptura, instalacija i drugih vidova umetničkih dela. Pretražive kolekcije obuhvataju radove 625 umetnika, među kojima se nalaze dela Kandinskog, Pikasa, Šagala, Mondrijana, Magrita, pa i Marine Abramović. Istraživači posredstvom ovog vebsajta takođe imaju prilike da pretražuju primarne i sekundarne izvore kojima raspolažu biblioteka i arhiv u sklopu Gugenhajma. Arhivska građa koja se odnosi na umetnike, njihova dela i rad institucija je u procesu digitalizacije, te se nadamo da će u što skorijem periodu i ona postati dostupna velikom broju korisnika.

Najave konferencije konkursi

Pride Month

Jun je tradicionalno u godinama 21. veka u Americi obojen dužnim bojama. Tokom „Meseca Ponosa“ Amerikanci se prisećaju Stounvol-skih pobuna (Stonewall riots) iz juna 1969. godine, koje su nastale kao serija protesta pripadnika i pripadnica LGBT+ zajednice protiv represija vlasti i policije. Bil Klinton je bio prvi predsednik koji je proglasio jun „Mesecom Ponosa“, a tu tradiciju nastavili su i Barak Obama i Džo Bajden tokom svojih mandata.

U junu se u znak „Meseca Ponosa“ u Sjedinjenim Državama održavaju brojne parade, karnevali i radionice, ali i debate i protesti koje organizuje LGBT+ zajednica.

Nacionalni dan Paje Patka

Rođendan jednog od omiljenih Diznijevih crtanih junaka Paje Patka (Donald Duck) na internetu označen je kao nacionalni dan u Sjedinjenim Državama (iako se, naravno, ne proslavlja kao nacionalni praznik). Paja Patak rođen je 9. juna 1934, što je datum kada se ovaj lik prvi put pojavio na televizijskim ekranima, u crtanom filmu „Mala mudra kokoška“ („The Wise Little Hen“). S obzirom na popularnost Paje Patka i u Srbiji, mi znamo da ćemo svakako proslaviti njegov rođendan!

Dan D

Dan D se obeležava 6. juna kao datum iskrcavanja Savezničkih trupa u Normandiju pod komandom generala Dvajta Ajzenhauera. Iako nije nacionalni praznik u SAD, Dan D (D Day) se u Americi često obeležava kroz različite manifestacije, izložbe i javne tribine na kojima se diskutuje o Drugom svetskom ratu i američkoj ulozi u ovom globalnom sukobu.

Moja Amerika

Razgovor „Moja Amerika“ sa prof. dr Simonom Čupić koja je trenutno u Hjustonu, na Univerzitetu Rajs na Fulbrajtovoj stipendiji, zbog velike prostorne i vremenske razlike i (pre)zauzetosti prof. dr Simone Čupić i prof. dr Radine Vučetić pomeramo na jun. :)

